

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Tradus și revizuit de IER (ier.gov.ro)

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A TREIA

CAUZA LĂCĂTUȘ ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 12694/04)

HOTĂRÂRE

Strasbourg

13 noiembrie 2012

DEFINITIVĂ

13/02/2013

*Hotărârea a rămas definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.
Poate suferi modificări de formă.*

În cauza Lăcătuș și alții împotriva României

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a treia), reunită într-o cameră compusă din:

Josep Casadevall, *președinte*,

Egbert Myjer,

Alvina Gyulumyan,

Ján Šikuta,

Luis López Guerra,

Nona Tsotsoria,

Kristina Pardalos, *judcători*,

și Santiago Quesada, *grefier de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu la 16 octombrie 2012,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (nr. 12694/04) îndreptată împotriva României, prin care trei resortisanți ai acestui stat, doamna Voichița (Rostaș) Lăcătuș, doamna Speranța-Lămâița Rostaș și doamna Rada-Codruța Rostaș („reclamantele”), au sesizat Curtea la 5 martie 2004, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantele au fost reprezentate de domnul C. Cojocariu și de domnul T. Alexandridis, avocați în Londra, respectiv în Budapesta. Guvernul român („guvernul”) a fost reprezentat de agentul său guvernamental, domnul Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Întrucât domnul Corneliu Bîrsan, judecătorul ales să reprezinte România, s-a abținut de la judecarea cauzei (art. 28 din Regulamentul Curții), președintele Camerei a desemnat-o pe doamna Kristina Pardalos în calitate de judecător *ad hoc* (art. 26 § 4 din Convenție și art. 29 § 1 din Regulamentul Curții).

4. Reclamantele se plîngeau, în special, că distrugerea casei lor în timpul unei revolte din 20 septembrie 1993, și consecințele ulterioare indicau o încălcare de către statul pârât a obligațiilor care îi reveneau în temeiul art. 3, 6, 8 și 14 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, care garantează, *inter alia*, libertatea de a nu fi supus la tratamente inumane și degradante, dreptul de acces la o instanță pentru stabilirea corectă a drepturilor și obligațiilor civile, dreptul la respectarea vieții private și de familie și a domiciliului, protecția proprietății și libertatea împotriva discriminării în exercitarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție.

5. La 6 ianuarie 2009, Curtea a decis să comunice cererea guvernului. De asemenea, s-a hotărât că admisibilitatea și fondul cauzei vor fi examinate împreună (art. 29 § 1).

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

6. Reclamantele s-au născut în 1970, 1990, respectiv în 1994 și locuiesc în Staden, Belgia.

7. Faptele cauzei, astfel cum sunt descrise în hotărârea *Moldovan și alții împotriva României (nr. 2)*, nr. 41138/98 și 64320/01, CEDO 2005-VII (extras) și astfel cum au fost expuse de părți cu privire la situațiile lor individuale, pot fi rezumate după cum urmează.

A. Incidentul din 20 septembrie 1993

8. Prima reclamantă, doamna Voichița (Rostaș) Lăcătuș, era concubina domnului Aurel Pardalian Lăcătuș, unul dintre cei trei romi uciși în timpul evenimentelor violente din 20 septembrie 1993 din Hădăreni. Cele de-a doua și de-a treia reclamante, doamna Speranța-Lămâița Rostaș și doamna Rada-Codruța Rostaș, sunt fiicele primei reclamante și ale lui Aurel Pardalian Lăcătuș. Înainte de 20 septembrie 1993, toate locuiau în casa doamnei Cătălina Lăcătuș. Doamna Cătălina Lăcătuș era mama domnului Aurel Pardalian Lăcătuș. Casa lor a fost distrusă în timpul evenimentelor și nu a fost reconstruită până în prezent.

9. În seara de 20 septembrie 1993, într-un bar din centrul satului Hădăreni (județul Mureș) a izbucnit un scandal. Aurel Pardalian Lăcătuș, fratele său, împreună cu un alt rom, au început să se certe cu un bărbat care nu era de etnie romă. Confruntarea verbală s-a transformat într-una fizică, care s-a încheiat cu decesul fiului bărbatului care nu era de etnie romă. Cei trei romi au fugit apoi de la fața locului și s-au refugiat în casa unui vecin.

10. La scurt timp după aceasta, o mulțime furioasă s-a adunat în fața casei în care se ascundeau cei trei romi și le-a cerut să iasă afară. Printre cei aflați în mulțime se numărau membri ai forței de poliție locale care auziseră despre incident. Când frații au refuzat să iasă, mulțimea a dat foc casei. În timp ce incendiul cuprindea casa, frații au încercat să fugă, dar au fost prinși de cei din mulțime, care i-au bătut și lovit cu araci de vie și pari. Cei doi frați au murit mai târziu în aceeași seară. Cel de-al treilea rom a rămas în casă, unde a murit în incendiu. Se pare că agenții de poliție prezenți nu au făcut nimic

pentru a opri aceste atacuri – dimpotrivă, aceștia au solicitat și permis distrugerea tuturor proprietăților romilor din Hădăreni.

11. În seara aceleiași zile, sătenii au hotărât să-și verse furia asupra tuturor romilor care trăiau în sat și au început să ardă casele și alte proprietăți ale romilor din Hădăreni, inclusiv grajduri, mașini și bunuri. Violențele au continuat până în ziua următoare. În total au fost distruse treisprezece case ale romilor.

12. Prin scrisorile din 30 iulie 2003 și din 19 aprilie 2004, prima reclamantă a informat Curtea că, după producerea acestor evenimente, s-a căsătorit cu domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș și că ea și membrii familiei sale fuseseră lăsați fără adăpost și nu primiseră niciun ajutor din partea autorităților. De asemenea, afirma că a fost forțată să împartă un apartament din strada Bradului nr. 5, Luduș, cu alte șaisprezece persoane, până în 2002. În plus, susținea că fiica sa mai mică, cea de-a treia reclamantă, a dezvoltat un defect de vorbire ca urmare a fricii pe care o resimțise prima reclamantă, care era însărcinată cu cea de-a treia reclamantă la momentul producerii evenimentelor.

13. La o dată nespacificată, reclamantele au depus documente care atestau faptul că, la 23 februarie 1994, M.F.Z., a solicitat primăriei din Chețani să le asigure acesteia și altor douăsprezece persoane, între care primele două reclamante, cazare și protecție. De asemenea, documentele atestă că, la 6 iunie 1995, prima reclamantă și M.F.Z., o altă victimă a evenimentelor din septembrie 1993, au înregistrat o activitate economică privată cu sediul în Strada Bradului nr. 5, Luduș. În plus, au depus patru certificate de naștere care atestă că cei patru copii pe care prima reclamantă i-a avut împreună cu domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș s-au născut între 1996 și 2003 în Luduș.

14. Printr-o scrisoare din 20 ianuarie 2004, prima reclamantă a informat Curtea că, în noaptea evenimentelor, s-a refugiat împreună cu restul familiei Lăcătuș, în grădina casei lor. La acea dată, era însărcinată în două luni cu fiica sa mai mică, cea de-a treia reclamantă. Era foarte speriată și a rămas ascunsă în porumbul din grădină, în timp ce privea cum sătenii îi dădeau foc la casă. Ulterior, potrivit acesteia, atât sătenii, cât și agenții de poliție care îi însoțeau au început să o caute pe ea și pe restul familiei, dar nu au reușit să îi găsească. După ce a fugit din casă, s-a despărțit de Speranța-Lămâița, cea de-a doua reclamantă, care avea trei ani la acea dată. În cele din urmă, a aflat că fiica sa trăia pentru că fusese salvată de domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș, și s-a regăsit cu fiica sa în ziua următoare. Prima reclamantă afirma, de asemenea că locuința sa și a fiicelor sale nu a fost niciodată reconstruită de autorități, că s-au confruntat cu multe dificultăți, însă autoritățile nu le-au ajutat și că fuseseră forțate să părăsească satul și să se stabilească în altă parte, în țară. În continuare susținea că ea și fiicele sale au început să aibă o serie de probleme medicale ca urmare a evenimentelor din 20 septembrie 1993, în special dureri de cap, anemie și probleme de inimă și rinichi.

15. Printr-o scrisoare din 19 aprilie 2004, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș a informat Curtea că, în urma acestor evenimente și până în 2001, șaisprezece membri ai familiei Lăcătuș, între care și cele trei reclamante, au locuit pe Strada Bradului nr. 5, Luduș. Potrivit acestuia, toți locuiau cu chirie într-un mic apartament cu două camere.

16. Printr-o scrisoare din 8 martie 2006, prima reclamantă a informat Curtea că locuia în prezent în Belgia.

17. Printr-o scrisoare din 11 august 2010, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș și-a reiterat declarația potrivit căreia, între 1994 și 2001, întreaga familie Lăcătuș, formată din șaisprezece persoane, între care și reclamantele, locuise într-un apartament cu două camere pe Strada Bradului nr. 5, Luduș. Potrivit acestuia, condițiile de viață fuseseră cele ale supraaglomerării, le lipsiseră de cele mai multe ori necesitățile de bază precum hrana și apa și nu primiseră niciun sprijin din partea autorităților. În plus, afirma că între 2000 și 2004, el și familia sa – în total opt persoane – între care și reclamantele, s-au mutat pe Strada 8 Martie nr. 30, Luduș. De asemenea, susținea că, la o dată nespecificată din 2005, el și reclamantele s-au mutat în Belgia. În același an, autoritățile belgiene le-au acordat azil politic și în 2008 au devenit cetățeni belgieni.

18. Potrivit informațiilor și documentelor justificative prezentate de guvern, la o dată nespecificată din 2010, prima reclamantă, cele de-a doua și de-a treia reclamante au fost înregistrate de Serviciul de evidență a persoanelor român ca locuind în casa din satul Voiniceni, nr. 156, Mureș, începând din 1997, 1996 și, respectiv, din 1994. În plus, începând din septembrie 2001, cele trei reclamante se mutaseră pe Strada 8 Martie nr. 30, Luduș. Documentele arătau, de asemenea, că prima reclamantă nu a inițiat procedura de executare în ceea ce privește hotărârile definitive interne prin care i se acorda alocație pentru cea de-a doua reclamantă.

B. Procedurile în fața instanțelor interne

19. La 19 ianuarie 1995, în cursul cercetării penale inițiate în legătură cu evenimentele din septembrie 1993, prima reclamantă a dat o declarație în calitate de martor la Parchetul Militar Târgu-Mureș. Potrivit declarației acesteia, adresa la care locuia era Strada Bradului nr. 5, Luduș. În declarația scrisă, afirma că nu fusese căsătorită cu Aurel Pardalian Lăcătuș, dar că avuseseră împreună doi copii. În plus, amândoi locuiseră în casa doamnei Cătălina Lăcătuș, casă care fusese arsă în timpul incidentului. Mai mult, a suferit prejudicii, deoarece o parte din bunurile sale fuseseră distruse în incendiu, dar a refuzat să devină parte civilă în proces. În sfârșit, afirma că, deși i-au fost explicate drepturile sale legale, dorește să participe la procedura penală doar în calitate de martor.

20. La 12 ianuarie 2001, după ce urmărirea penală a agenților de poliție implicați în incident a încetat și după condamnarea a doisprezece civili și

pronunțarea pedepselor în cazul acestora, Tribunalul Mureș a pronunțat hotărârea în cadrul procesului civil. Instanța observa că victimele au solicitat despăgubiri pentru prejudiciul material cauzat ca urmare a distrugerii caselor și bunurilor lor, precum și despăgubiri pentru prejudiciul moral suferit. De asemenea, instanța lua notă de faptul că, în timpul evenimentelor din 20 septembrie 1993, optsprezece case aparținând populației rome din Hădăreni fuseseră distruse total sau parțial și trei romi fuseseră uciși, o instanță penală constatând că doisprezece săteni se făceau vinovați de aceste acte. Bazându-se și decizia pe un raport de expertiză, instanța a acordat despăgubiri pentru prejudiciul material produs locuințelor acestora care nu fuseseră între timp reconstruite și a acordat alocații de întreținere pentru copiii unora dintre romii uciși în timpul revoltelor. Pe baza unui raport de expertiză, instanța a acordat despăgubiri pentru prejudiciul material produs prin distrugerea parțială sau totală a caselor aparținând unui număr de șase romi. Instanța a respins cererea altor victime de acordare de despăgubiri pentru prejudiciul material produs caselor reconstruite, constatând, pe baza aceluiași raport de expertiză, că valoarea lor era fie aceeași, fie mai mare decât construcțiile inițiale. În plus, a respins cererile de despăgubiri pentru bunuri și mobilier ale tuturor victimelor, pe motivul că nu prezentaseră documente care să confirme valoarea bunurilor și că nu erau persoane înregistrate cu calitatea de contribuabili cu venituri care le-ar fi permis să achiziționeze astfel de bunuri valoroase. Curtea a arătat următoarele în acest sens:

„[...] Daunele suferite în urma distrugerii bunurilor personale și mobilierului nu au fost justificate. Părțile civile consideră că propriile declarații, listele cu bunurile distruse prezentate curții și declarațiile celorlalți martori care sunt de asemenea părți civile ar trebui să fie suficiente pentru a-și justifica pretențiile. Având în vedere contextul în care au avut loc distrugerile și faptul că toate părțile civile au suferit pierderi, instanța va respinge ca fiind în mod vădit mincinoase declarațiile făcute de fiecare parte civilă în legătură cu pierderile suferite de celelalte părți civile.

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, tipul de bunuri despre care se presupune că ar fi fost distruse și cantitatea de bunuri aflate în posesia fiecărei părți civile demonstrează o situație mult mai prosperă decât cea pe care ar fi putut-o avea o familie cu venit mediu. Nicio parte civilă nu a prezentat probe că ar avea un venit de natură să le permită să achiziționeze atât de multe bunuri. După cum s-a menționat anterior, părțile nu aveau niciun venit. În plus, forma caselor, materialele utilizate pentru construcția lor și numărul de camere arată o lipsă evidentă de resurse financiare. Trebuie subliniat în acest context că numai munca poate fi sursa venitului, și nu evenimente precum cel actual [...]”.

21. Sentința tribunalului din 12 ianuarie 2001 nu a confirmat calitatea de parte civilă al reclamantelor, iar numele acestora nu au fost menționate în sentința menționată. M.F.Z., sora a doi dintre romii uciși în evenimentele din septembrie 1993 și soția celui de-al treilea, precum și P.D.R., concubina unuia dintre romii uciși, au fost parte la procedură.

22. În urma recursului declarat de victime și de unii dintre acuzați împotriva sentinței din 12 ianuarie 2001, Curtea de Apel Mureș a casat

sentința respectivă pe motive procedurale în 17 octombrie 2001 și a dispus rejudecarea cauzei. A hotărât că audierile s-au ținut în absența acuzaților și a avocaților lor; una dintre victime, A.M. nu a fost citată; procurorului nu i s-a permis să se adreseze instanței; un număr de rapoarte de expertiză cerute de instanță nu au fost elaborate; și s-a creat confuzie cu privire la numărul și numele victimelor și ale copiilor acestora. În consecință, instanța a concluzionat că aceste erori au făcut ca procedura să fie nulă de drept. Sentința nu a recunoscut calitatea de parte civilă a reclamantelor și numele acestora nu au fost menționate în cuprinsul său.

23. Printr-o încheiere interlocutorie din 29 ianuarie 2002, Tribunalul Mureș a dispus ca prima reclamantă să fie citată în procedură pentru a i se permite să depună certificatele de naștere ale copiilor săi. Potrivit încheierii interlocutorii, adresa reclamantei la acea dată era Strada 8 Martie nr. 30, Luduș.

24. La 19 februarie 2002, Tribunalul Mureș a audiat-o pe prima reclamantă. Aceasta a declarat că a fost concubina lui Aurel Pardalian Lăcătuș și că a avut doi copii cu el, cele de-a doua și de-a treia reclamante, deși certificatele de naștere ale acestor copii nu conțineau numele tatălui lor. A susținut în continuare că intenționează să solicite alocații pentru cei doi copii ai săi. A recunoscut că, în timpul procesului penal, renunțase la orice pretenție civilă și declarase că dorește doar să fie martor la proces. Printr-o încheiere interlocutorie pronunțată în aceeași zi, Tribunalul Mureș a admis propunerile formulate de parchet și de acuzați și a reținut că prima reclamantă avea calitate de martor, nu de parte civilă la procedură.

25. Într-o ședință din 16 aprilie 2002, parchetul a propus instanței includerea celei de-a doua reclamante ca parte civilă la procedură pentru a putea examina cererea mamei sale de acordare a alocației pentru copii. Printr-o încheiere interlocutorie pronunțată în aceeași zi, Tribunalul Mureș a admis cererea procurorului și a dispus ca prima reclamantă să fie citată în fața instanței ca reprezentant al celei de-a doua reclamante, acum parte civilă la procedură.

26. Într-o ședință din 3 septembrie 2002, prima reclamantă, în calitate de reprezentantă a celei de-a doua reclamante, a declarat că concubinul său decedat avusese un venit lunar de 300 000 lei (ROL) [aproximativ 9 euro (EUR)] și că acesta cheltuia aproximativ 75 000 ROL (aproximativ 2 EUR) pentru cea de-a doua reclamantă. În plus, a declarat că a încredințat instanței sarcina de a stabili cuantumul alocației lunare pentru copii care trebuie plătită de acuzați. În sfârșit, a susținut că dorește de asemenea să solicite o alocație lunară pentru copii pentru cea de-a treia reclamantă.

27. Tribunalul Mureș și-a pronunțat hotărârea în urma rejudecării cauzei sub aspectul civil al procedurii la 12 mai 2003. Întemeindu-și decizia pe un raport de expertiză elaborat în 1999 și actualizat în 2003, instanța a dispus ca civilii condamnați de instanța penală pentru distrugerea caselor victimelor să plătească despăgubiri unora dintre acestea, dar a respins pretențiile victimelor

în ceea ce privește despăgubirile pentru prejudiciul moral, pe motiv că infracțiunile comise nu fuseseră de natură să producă prejudicii morale. Instanța a luat act de faptul că M.F.Z. era soția unuia dintre romii uciși în cursul evenimentelor și a dispus ca acuzații să îi plătească acesteia 60 000 000 ROL (aproximativ 1 700 EUR) pentru repararea prejudiciului material. În plus, instanța a observat că atât M.F.Z., cât și P.D.R. solicitaseră, de asemenea, acordarea de prestații lunare pentru copiii lor minori ca urmare a deceselor taților lor, care ar fi trebuit să fie plătite până la vârsta de 18 ani, și a admis că minorii aveau dreptul la prestații lunare în valoare de 312 500 ROL (aproximativ 9 euro) care urmau să fie plătite în solidar de către acuzați.

28. În privința primei reclamante, instanța a luat act de faptul că aceasta fusese concubina domnului Aurel Pardalian Lăcătuș. De asemenea, a luat act de faptul că prima reclamantă o născuse pe cea de-a doua reclamantă în 1990 și că certificatul său de naștere nu conținea decât numele mamei sale. De asemenea, a luat act de faptul că, în etapa inițială a urmăririi penale, prima reclamantă fusese audiată în calitate de martor și declarase că nu dorea să intenteze acțiuni civile. În cursul reexaminării procedurii civile, parchetul a solicitat, invocând normele de procedură civilă aplicabile, acordarea unei alocații pentru copii pentru cea de-a doua reclamantă, cu titlu de despăgubiri civile. Prima reclamantă declarase în fața instanței că fostul său partener desfășura o mică activitate economică înregistrată și câștiga 9 euro pe lună la data decesului său. Suma cheltuită de decedat pentru cea de-a doua reclamantă în fiecare lună era de aproximativ 2 euro. Prima reclamantă a solicitat instanței să îi acorde, de asemenea, o alocație pentru copii și celei de-a treia reclamante. Aceasta din urmă se născuse în 1994, iar certificatul său de naștere nu conținea decât numele mamei sale.

29. Instanța a admis că cea de-a doua reclamantă fusese susținută de domnul Aurel Pardalian Lăcătuș pentru o perioadă mai mare de trei ani și că, la fel ca copiii numitelor M.F.Z. și P.D.R., avea dreptul la o alocație lunară pentru copii în valoare de 9 euro. Instanța a respins cererea primei reclamante de acordare a unei alocații pentru copii celei de-a treia reclamante pe motiv că aceasta se născuse după moartea domnului Aurel Pardalian Lăcătuș, iar mama sa nu depusese niciun efort pentru a stabili paternitatea copilului. Prima reclamantă a introdus apel împotriva sentinței în numele său și al fiicelor sale, dar nu a reușit să prezinte motive în susținerea apelului formulat.

30. La 30 septembrie 2003, prima reclamantă a fost citată în calitate de parte civilă în cadrul unei ședințe a Curții de Apel Târgu-Mureș, la 22 octombrie 2003.

31. Printr-o sentință din 27 februarie 2004, Curtea de Apel Târgu-Mureș a admis calitatea reclamantelor de părți civile la proces și a admis în parte apelul acestora. Instanța a reamintit că, în temeiul prevederilor coroborate ale Codului civil român și ale Codurilor de procedură penală și civilă, era obligată să respecte hotărârea judecătorească a instanței penale. Făcând trimitere la publicațiile recente ale autorilor români în domeniul dreptului civil și la cauza

Curții *Akdivar și alții împotriva Turciei* (16 septembrie 1996, *Culegere* 1996-IV), instanța a constatat următoarele:

„Prin comportamentul lor, acuzații au încălcat drepturile de proprietate ale reclamantilor, pentru care au fost deja acordate despăgubiri materiale; cu toate acestea, unele dintre părțile civile ar trebui, de asemenea, să primească despăgubiri din punct de vedere moral. Unele dintre părțile civile au fost private din punct de vedere emoțional, ca urmare a daunelor suferite, de siguranța pe care o simțeau în casele distruse, de confortul de care se bucuraseră în casele lor, toate aceste bunuri mobile și imobile fiind rezultatul muncii lor, care le garanta un standard de viață normal, ținând seama de personalitățile lor [...]

Astfel cum s-a arătat mai sus, acuzații au comis infracțiunile fiind provocați, ceea ce a determinat instanța să aplice dispozițiile art. 73 din Codul penal [în ceea ce privește circumstanțele atenuante]. Din acest motiv precis, părțile civile enumerate mai jos au dreptul la anumite despăgubiri, nu însă și sumele solicitate [...]”.

32. Instanța a acordat primei reclamante suma de 25 000 000 ROL (aproximativ 700 EUR) pe motiv că a suferit un prejudiciu emoțional și s-a simțit nesigură în urma evenimentelor din septembrie 1993. I-a acordat numitei M.F.Z. suma de 100 000 000 ROL (aproximativ 2 800 EUR) pentru prejudiciile emoționale și psihologice suferite după ce a fost privată de siguranța casei sale și a fost forțată să își părăsească comunitatea. În plus, instanța a luat act de faptul că M.F.Z. era sora a doi dintre decedați și soția celui de-al treilea. De asemenea, i-a acordat numitei P.D.R. suma de 25 000 000 ROL (700 EUR) pentru prejudiciul psihologic suferit în urma acțiunilor coordonate ale acuzaților. În plus, a menținut restul prevederilor sentinței din 12 mai 2003. Prima reclamantă a formulat recurs împotriva sentinței. Împreună cu celelalte victime, a solicitat instanței să mărească cuantumul despăgubirilor acordate, în special în ceea ce privește despăgubirile pentru prejudiciile morale, și să stabilească sumele prin examinarea fiecărui caz în parte separat, pentru a evita deciziile arbitrare. Aceasta a argumentat că cele trei văduve care și-au pierdut soții în timpul evenimentelor din septembrie 1993, M.F.Z., P.D.R. și ea însăși, ar fi trebuit să fie tratate în același mod de instanța inferioară, pe motiv că, în urma evenimentelor violente, toate rămăseseră părinți unici ai copiilor minori, iar cel de-al doilea copil al primei reclamante s-a născut orfan. Cu toate acestea, instanțele au acordat sume foarte diferite cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciile morale pentru cele trei victime aflate în situații similare fără o motivare în acest sens. În plus, instanța inferioară nu acordase copiilor minori despăgubiri pentru prejudiciul moral suferit, deși fuseseră victime ale evenimentelor și se constituiseră părți civile în proces, reprezentați de mamele lor. În sfârșit, prima reclamantă solicita suma de 1 000 000 000 ROL (aproximativ 28 700 EUR) cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciul material, în nume propriu și în numele celei de-a doua reclamante.

33. Printr-o decizie definitivă din 25 februarie 2005, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins recursul declarat de victime și de prima reclamantă

și a menținut hotărârea pronunțată de instanța inferioară. A reținut că curtea de apel apreciasse în mod corect probele și a stabilit valoarea despăgubirilor pentru prejudiciul material acordate fiecărei persoane pe baza rapoartelor de expertiză. Era clar că victimele suferiseră, de asemenea, prejudicii morale. Atunci când a stabilit cuantumul despăgubirilor pentru prejudiciile materiale și morale, curtea de apel apreciasse în mod corect că făptuitorii fuseseră provocați de către victime. În plus, victimele nu probaseră că incendierea caselor a dus, de asemenea, la distrugerea bunurilor lor mobile. Valoarea bunurilor mobile și numărul bunurilor revendicate de victime erau mult mai mari decât cele pe care și le-ar fi putut permite, având în vedere că majoritatea acestora nu desfășurau activități remunerate. În plus, nu dispuneau de spațiul de depozitare necesar pentru numărul mare de obiecte despre care afirmau că fuseseră distruse prin incendiere. Trebuia observat, de asemenea, că guvernul român reconstruise casele victimelor și valoarea caselor era acum mai mare decât înainte de incident.

34. În urma finalizării procedurii interne și a procedurii în fața Curții, unele dintre persoanele care fuseseră parte la procedura în fața Curții în cauzele *Moldovan și alții împotriva României* (soluționare pe cale amiabilă), nr. 41138/98 și 64320/01, 5 iulie 2005 și *Moldovan și alții (nr. 2)*, citate anterior, au deschis două proceduri separate de executare în ceea ce privește hotărârile pronunțate de instanțele interne.

35. La 25 august 2005, o parte dintre săteni au intervenit în cele două proceduri de executare separate legate de respectivele hotărâri. Aceștia susțineau că în urma hotărârilor Curții și a plății de către stat a unei reparații echitabile în ceea ce privește despăgubirile pentru prejudiciile materiale și morale dispuse de Curte, pretențiile victimelor împotriva statului și a persoanelor fizice fuseseră pe deplin satisfăcute.

36. Prin două hotărâri (nr. 342 și 343) din 27 aprilie 2006, Judecătoria Luduș a admis în parte acțiunea sătenilor de contestare a executării hotărârilor interne prin care se acordau persoanelor de etnie romă despăgubiri civile în urma evenimentelor din 20 septembrie 1993, pe motiv că aceste despăgubiri fuseseră încorporate în sumele acordate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului ca reparație echitabilă sau ca parte din soluționarea pe cale amiabilă acceptată de reclamanți în urma hotărârilor *Moldovan și alții*, citate anterior. Cu toate acestea, instanța a respins acțiunea sătenilor în legătură cu alocația pentru copii acordată de instanțele naționale unuia din copiii minori afectați de violențele din septembrie 1993. Intervenienții au formulat recurs împotriva hotărârii.

37. La o dată nespecificată cele două proceduri de executare separate au fost conexe.

38. Printr-o sentință definitivă din 19 ianuarie 2007 Tribunalul Mureș a respins recursul intervenienților ca nefondat. Reclamantele nu au fost parte la procedură.

C. Reconstruirea caselor distruse în timpul evenimentelor și condițiile de viață ale victimelor

39. Prin hotărârea nr. 636 din 19 noiembrie 1993, guvernul român a alocat un total de 25 000 000 ROL pentru reconstruirea celor optsprezece case distruse de incendii în 20 septembrie 1993. Guvernul a decis că fondurile puteau fi utilizate, de asemenea, ca asistență financiară pentru familiile afectate, pentru a le ajuta să înlocuiască bunurile care erau strict necesare și care fuseseră distruse în timpul incendiilor. Cu toate acestea, doar patru case au fost reconstruite cu banii respectivi și niciuna din familii nu a primit asistență financiară.

40. Printr-o hotărâre de guvern din 30 noiembrie 1993, a fost creată o comisie pentru coordonarea reconstruirii caselor respective. Printre membrii acestei comisii se numărau și primarul și viceprimarul comunei Chețani.

41. Printr-o scrisoare din 30 iunie 1994 adresată guvernului, prefectul de Mureș a indicat că era necesară o sumă suplimentară de 53 000 000 ROL pentru reconstruirea celor zece case rămase.

42. Prin hotărârea nr. 773 din 25 noiembrie 1994, guvernul a acordat suma suplimentară de 32 000 000 ROL din fondul de intervenție alocat pentru înlăturarea efectelor calamităților naturale produse în lunile martie – septembrie 1994. Alte patru case au fost reconstruite. Cu toate acestea, unele din casele reconstruite au suferit defecte de construcție.

43. Într-o scrisoare adresată prefectului în 1995, primarul comunei Chețani (din care face parte Hădăreni), G.G., membru al comisiei de reconstruire, a relatat că opt din cele paisprezece case distruse de incendii fuseseră reconstruite sau aproape reconstruite. În ceea ce privea cele șase case rămase, acesta relata că trei din ele ridicau „probleme speciale: în special, una din case se afla pe un teren aproape de familia unei victime care nu era de etnie romă (Chețan Crăciun), care refuza să aibă vecini familii de țigani. O altă problemă menționată de primar era casa mamei celor doi romi care decedaseră în timpul evenimentelor din 1993. Se pare că în urma evenimentelor familia Lăcătuș se mutase în orașul Luduș, iar primarul propusese să li se construiască o casă într-o locație aleasă de aceștia.

D. Măsurile luate de guvern în urma hotărârilor pronunțate în cauzele *Moldovan și alții (soluționare pe cale amiabilă și nr. 2)*, citate anterior, cu scopul de a îmbunătăți condițiile de viață ale victimelor

44. La 4 mai 2006, guvernul a publicat în Monitorul Oficial nr. 385 Programul de dezvoltare comunitară în localitatea Hădăreni pentru perioada 2006-2008 („programul”), care fusese adoptat în prealabil. Programul a alocat 3 487 000 lei noi românești (RON) unui număr de domenii, cum ar fi educația (inclusiv informare publică în ceea ce privește sănătatea și drepturile legale), combaterea discriminării, prevenirea violențelor domestice sau

comunitare, formarea profesională, forța de muncă, cultura, dezvoltarea infrastructurii și altele.

45. La 17 iulie 2007, responsabilitatea punerii în aplicare a programului a fost transferată Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) care a contribuit, în schimb, cu 10% din suma totală alocată perioadei 2007-2008. Agenția Națională pentru Romi („ANR”) avea responsabilitatea de a supraveghea și evalua procesul de implementare.

46. ANR, Primăria Chețani și un grup de inițiativă locală au discutat despre sarcinile prioritare care trebuia să fie îndeplinite, având în vedere bugetul disponibil.

47. Până la sfârșitul anului 2007, șase case afectate de evenimentele din 1993 fuseseră renovate în interior.

48. Potrivit unui raport din 6 octombrie 2008 cu privire la perspectivele comunității rome din Hădăreni, hotărârea guvernului nr. 734 din 11 iulie 2007 alocase suma de 900 000 sumă de (287 595 EUR) pentru implementarea programului în 2007. Banii au fost folosiți pentru construirea a doisprezece kilometri de drumuri pavate, reabilitarea a șase case, instalarea unui sistem de încălzire pentru școala locală și renovarea parțială a școlii și a centrului de activități locale.

49. Între septembrie 2006 și decembrie 2007 s-au organizat o serie de campanii de conștientizare, ateliere și sesiuni de formare cu implicarea comunității rome locale, a autorităților, media și poliției. Acestea au pus accentul în special pe combaterea discriminării, accesul la serviciile de sănătate publică și la educație, comunicarea interetnică și calificarea profesională pentru profesiile cerute pe piața muncii.

50. Prin hotărârea guvernului nr. 980 din 29 august 2008, guvernul a alocat ANR suma de 2 160 000 RON (611 898 EUR) pentru ca agenția să poată continua implementarea programului. PNUD a contribuit, de asemenea, cu suma de 133 488 RON (37 815 EUR) în 2008.

51. Activitățile desfășurate în cursul aceluși an au inclus: reabilitarea completă a șase case; schițarea planurilor de construcție a altor trei case, un centru medical și o clădire industrială; semnarea unui contract pentru construirea unei școli locale; și renovarea centrului de activități locale.

52. Potrivit rapoartelor de evaluare din 13 și 17 martie, 2 și 29 aprilie și 6 și 12 mai 2009 grădinița locală, centrul de activități locale și școala locală fuseseră în întregime renovate și toate defectele de construcție identificate anterior fuseseră reparate.

53. De asemenea, autoritățile locale au elaborat un plan de acțiune detaliat pentru anul 2009, care a inclus ca primă etapă încurajarea dialogului interetnic și social, cooperarea comunitară și dezvoltarea activităților economice în regiune.

54. A doua etapă a planului a urmărit construirea a trei case noi, renovarea altor zece case, încurajarea activităților profitabile în regiune și organizarea

de seminare de conștientizare având ca teme regiunile de după conflictul etnic.

55. Planul de acțiune pentru 2009 menționat anterior a prelungit perioada de timp a programului inițial până la 31 decembrie 2009. Bugetul necesar a fost estimat la 1 750 045 RON (414 702 EUR), guvernul și UNDP furnizând asistența financiară necesară.

56. La o dată nespecificată, reclamantele au prezentat Curții un memorandum elaborat de Centrul European pentru Drepturile Romilor, care evalua în mod critic măsurile întreprinse de guvern pentru implementarea, *inter alia*, a hotărârilor *Moldovan și alții*, citate mai sus. Potrivit respectivului memorandum, implementarea programului fusese inefficientă și afectată de întârzieri din cauza incompetenței administrative și nealocării fondurilor necesare în timp util. La peste șaisprezece ani de la producerea evenimentelor, problemele legate de locuințe ale victimelor de etnie romă nu fuseseră încă soluționate în mod adecvat. Doar șase sau șapte din cele aproximativ optsprezece case distruse în timpul evenimentelor fuseseră complet reconstruite. Chiar și în aceste cazuri, activitatea desfășurată fusese precară și lipsea o supraveghere adecvată. În plus, planul economic local nu fusese implementat și, prin urmare, romilor nu li se acordase posibilitatea de a dobândi anumite aptitudini profesionale de bază care să le permită să-și găsească un loc de muncă. În sfârșit, campaniile de informare publică, educație civică și activitățile destinate combaterii discriminării nu produsese rezultate tangibile. Acestea fuseseră tratate de autorități ca activități „unice” încheiate până la sfârșitul anului 2006, deși fuseseră bugetate activități similare pentru perioada 2007-2008.

II. DREPTUL INTERN ȘI STANDARDELE INTERNAȚIONALE RELEVANTE

57. Dispozițiile legale relevante, inclusiv dispozițiile relevante ale fostului Cod Civil român, Codurile de procedură civilă și penală, Legea nr. 188/2000 privind executorii judecătorești și jurisprudența relevantă sunt menționate în hotărârile în cauzele *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior, pct. 79-85; *Ursu împotriva României* (dec.), nr. 58670/00, 3 mai 2005; *Kalanyos împotriva României* (dec.), nr. 57884/00, 9 decembrie 2003; *Fociac împotriva României*, nr. 2577/02, pct. 70, 3 februarie 2005 și *Topciiov împotriva României* (dec.), nr. 17369/02, 15 iunie 2006.

A. Codul civil

58. Art. 998 și 999 din fostul Cod civil prevăd că orice persoană care a suferit vreun prejudiciu poate solicita despăgubiri introducând o acțiune civilă împotriva persoanei care a cauzat-o în mod intenționat sau neglijent.

B. Codul de procedură civilă

Art. 399 alin. (1)

„Împotriva executării silite, precum și împotriva oricărui act de executare se poate face contestație de către cei interesați sau vătămăți prin executare”. De asemenea, [...] se poate face contestație și în cazul în care organul de executare refuză să înceapă executarea silita ori să îndeplinească un act de executare în condițiile prevăzute de lege.”

C. Memorandum elaborat de Serviciul pentru executarea hotărârilor Curții la 16 august 2011 de evaluare a planului de acțiune prezentat de autoritățile române la 15 iunie 2011 cu privire la implementarea măsurilor generale în hotărârile Moldovan și alții (soluționare pe cale amiabilă și nr. 2)

„Informațiile furnizate de autoritățile române arată că numeroase activități legate de prevenirea discriminării împotriva romilor și integrării romilor au fost desfășurate în 2006 și că alte măsuri, în special în domeniul locuințelor și reabilitării infrastructurii, au fost întreprinse în 2007 și 2008. Cu toate acestea, din informațiile furnizate de autoritățile române și de organizațiile neguvernamentale reiese că au existat întârzieri în transferul fondurilor și că ultima tranșă anticipată pentru 2008 nu a fost niciodată transferată către UNDP. În 2009, autoritățile și-au exprimat intenția de a continua programul în 2009 și 2010. Cu toate acestea [...] măsurile preconizate pentru anul 2009 (cu excepția celor pentru care implementarea a început în 2008) nu au fost implementate din cauza lipsei de fonduri, situație care pare să se fi repetat în 2010.

În 2009 și 2010, autoritățile s-au concentrat în principal asupra evaluării impactului măsurilor deja adoptate și au luat în considerare acțiunile întreprinse ca urmare a acestui program. Această activitate a avut ca rezultat anumite concluzii pozitive privind buna calitate a relațiilor interetnice din cadrul comunității Hădăreni [...] dar și identificarea deficiențelor în implementarea programului, precum și înființarea unui grup de lucru la nivel ministerial, pentru a le remedia. Înființarea acestui grup de lucru sub coordonarea cabinetului propriu al vicepremierului este salutăată. Acestea fiind spuse, având în vedere concluziile guvernului [...] potrivit cărora angajamentele luate de autoritățile române în fața Curții Europene nu au fost îndeplinite în totalitate și faptul că hotărârile în cauză au devenit definitive în urmă cu peste cinci ani, este esențial ca autoritățile să își intensifice eforturile pentru implementarea fără întârziere a măsurilor rămase restante [...]”.

D. Decizia din 13-14 septembrie 2011 a Comitetului de Miniștri al Consiliului European privind executarea hotărârilor Moldovan și alții (soluționare pe cale amiabilă și nr. 2)

59. Deputații au salutat în special înființarea preconizată a unui grup de lucru interdepartamental plasat sub președinția vicepremierului, având sarcina de a reevalua periodic situația, în vederea identificării și adoptării unor măsuri suplimentare, dacă este necesar. Aceștia au invitat, de asemenea,

autoritățile române să informeze periodic Comitetul de Miniștri cu privire la progresul obținut în implementarea planului de acțiune.

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 3 ȘI A ART. 8 DIN CONVENȚIE

60. Reclamantele s-au plâns, în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție, că distrugerea caselor lor și discriminarea la care au fost supuse de către autorități le-au privat de folosința caselor și a bunurilor lor, fiind nevoite să trăiască în condiții de sărăcie și de spațiu redus.

Art. 3 prevede următoarele:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 8 din Convenție prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Cu privire la admisibilitate

1. Lipsa calității de victimă a celei de-a treia reclamante

(a) Argumentele părților

61. Guvernul a susținut că cea de-a treia reclamantă nu avea calitatea de victimă în ceea ce privește plângerea formulată în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție, întrucât paternitatea domnului Aurel Pardalian Lăcătuș față de aceasta nu fusese stabilită de mama sa.

62. Reclamantele au contestat acest argument.

(b) Motivarea Curții

63. Curtea observă, în ceea ce privește argumentul guvernului potrivit căruia prima reclamantă nu a reușit să probeze că domnul Aurel Pardalian

Lăcătuș era tatăl celei de-a treia reclamante, că prima reclamantă era în luna a doua de sarcină cu cea de-a treia reclamantă la momentul producerii evenimentelor din septembrie 1993 (a se vedea supra, pct. 14). În plus, instanțele naționale au constatat că, timp de trei ani anterior decesului său, domnul Aurel Pardalian Lăcătuș o susținuse financiar pe cea de-a doua reclamantă, deși numele acestuia nu era înregistrat nici pe certificatul de naștere al celei de-a doua reclamante (a se vedea supra, pct. 28 și 29). Pe de altă parte, nu s-a contestat niciodată faptul că domnul Aurel Pardalian Lăcătuș era concubinul primei reclamante la momentul decesului acestuia. În consecință, Curtea nu identifică niciun motiv pentru a admite argumentul guvernului referitor la paternitatea celei de-a treia reclamante și de a face o distincție între aceasta și cea de-a doua reclamantă.

64. Cu toate acestea, Curtea nu consideră că argumentul sus-menționat este relevant în cauză întrucât, în orice caz, observă că plângerea reclamantelor formulată în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție privește condițiile lor de viață în urma evenimentelor din septembrie 1993. De asemenea, observă că guvernul nu a contestat faptul că cea de-a treia reclamantă împărtășise aceeași soartă ca și mama sa, prima reclamantă, în ceea ce privește condițiile de viață cu care se confruntau în mod direct după producerea evenimentelor. Pe de altă parte, observă că instanțele interne i-au acordat primei reclamante despăgubiri pentru prejudiciul moral produs ca urmare a sentimentului de insecuritate pe care îl resimțise în urma distrugerii locuinței sale.

65. În lumina celor de mai sus, Curtea nu este convinsă că incapacitatea mamei sale de a stabili paternitatea celei de-a treia reclamante în legătură cu domnul Aurel Pardalian Lăcătuș a privat-o pe aceasta din urmă de calitatea de victimă în ceea ce privește condițiile de viață cu care s-a confruntat după evenimentele violente în discuție. În consecință, respinge obiecția formulată de guvern cu privire la calitatea de victimă a celei de-a treia reclamante.

2. *Jurisdicția ratione temporis*

(a) Argumentele părților

66. Guvernul susține că, pentru România, Convenția intrase în vigoare la 20 iunie 1994, astfel încât perioada anterioară acestei date – în ceea ce privește plângerea reclamantelor formulată în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție – nu intra sub jurisdicția *ratione temporis* a Curții.

67. Reclamantele au contestat acest argument.

(b) Motivarea Curții

68. Curtea reamintește că s-a pronunțat deja, în cadrul unor proceduri similare, cu privire la o plângere formulată în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție, că perioada de dinainte de ratificarea Convenției de către România

în iunie 1994 nu intră sub jurisdicția *ratione temporis* a Curții și că, prin urmare, nu o putea examina [a se vedea *Moldovan și alții și Rostaș și alții împotriva României* (dec.), nr. 41138/98 și 64320/01, 13 martie 2001].

69. Curtea observă că reclamantele nu au prezentat niciun argument care să determine Curtea să renunțe la constatarea menționată anterior.

70. Rezultă că partea capătului de cerere formulat de reclamante în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție referitoare la perioada anterioară ratificării Convenției de către România în iunie 1994 este incompatibilă *ratione temporis* cu dispozițiile Convenției și trebuie respinsă în conformitate cu art. 35 § 3 lit. (a) din Convenție.

3. Respectarea termenului de șase luni

(a) Argumentele părților

71. Guvernul a susținut că reclamantele și-au prezentat plângerile tardiv. A argumentat că reclamantele s-au mutat în străinătate și că niciuna dintre acestea nu mai trăia în condiții inadecvate. În plus, a susținut că plângerile reclamantelor se referă la evenimentele din 1993, care au constituit un eveniment unic și nu au dus la o situație care continuă.

72. Reclamantele au susținut că cererea lor fusese depusă în termenul de șase luni, întrucât hotărârea internă definitivă în speță fusese pronunțată la 25 februarie 2005, la mult timp după ce depuseseră plângerile în fața Curții.

(b) Motivarea Curții

73. Curtea amintește că, în cauza *Moldovan și alții* (nr. 2), în legătură cu aceleași evenimente, a concluzionat că victimele incidentului din septembrie 1993 au fost nevoite să trăiască în condiții improprii, schimbându-și frecvent adresa și mutându-se la familie și prieteni în condiții de supraaglomerare extremă. De asemenea, a considerat că era angajată răspunderea guvernului în ceea ce privește condițiile de viață ulterioare ale victimelor, dată fiind implicarea agenților statului în evenimentele menționate [a se vedea *Moldovan și alții* (nr. 2), citată anterior, pct. 103 și 104]. În prezenta cauză, observă că, la data la care reclamantele au depus plângerea în fața Curții, autoritățile naționale nu luaseră încă nicio măsură pentru a le reconstrui casa sau pentru a se asigura că aveau acces la locuințe adecvate și la condiții de viață adecvate în urma distrugerii locuinței acestora. În plus, observă că reclamantele au depus plângerea în fața Curții la 5 martie 2004, înainte de plecarea lor din țară în 2005 și înainte de pronunțarea hotărârii interne definitive în cauza la care erau părți.

74. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că obiecția guvernului potrivit căreia reclamantele au formulat tardiv plângerile trebuie respinsă.

75. În sfârșit, Curtea observă că acest capăt de cerere formulat în temeiul art. 3 și art. 8 din Convenție în ceea ce privește perioada de după ratificarea

Convenției de către România în iunie 1994 nu este vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. (a) din Convenție. Constată de asemenea că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

76. Reclamantele au susținut că, după distrugerea casei lor, nu se mai puteau bucura de dreptul lor de folosință și fuseseră nevoite să trăiască în condiții foarte precare, de spațiu redus. Au susținut că, până în 1993, prima reclamantă, împreună cu domnul Aurel Pardalian Lăcătuș și cu cea de-a doua reclamantă, au locuit în casa doamnei Cătălina Lăcătuș, mama lui Aurel Pardalian. În aceeași casă locuiseră, printre alții, Petru (Dîgală) Lăcătuș și M.F.Z., fratele și sora lui Aurel Pardalian, ambii reclamanți în cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*. În aceste condiții, potrivit reclamantelor, faptele constatate de Curte în hotărârea sus-menționată referitoare la evenimentele violente din septembrie 1993, acțiunile în justiție inițiate la nivel intern și situația victimelor în urma evenimentelor se aplicau *mutatis mutandis* în prezenta cauză.

77. În plus, au susținut că invocarea documentelor oficiale de către guvern pentru a confirma locul lor de reședință în urma evenimentelor din septembrie 1993 era incorectă. Au susținut că, potrivit probelor concrete prezentate Curții, locuiseră împreună cu familia lor extinsă la adrese diferite de cele sugerate de guvern. În plus, condițiile lor de viață au continuat să fie supraaglomerate – chiar și după 2001, când și-au schimbat adresa.

78. În plus, au susținut că, din cauza incapacității guvernului de a pune în aplicare proiectul de reabilitare a locuințelor și a măsurilor generale pe care le-a adoptat în urma hotărârilor Curții în cauzele *Moldovan și alții (soluționare pe cale amiabilă și nr. 2)*, au continuat să nu își poată folosi locuința.

79. Guvernul a susținut că, spre deosebire de cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*, reclamantele din prezenta cauză nu au probat că fuseseră forțate să trăiască în condiții de spațiu redus și neigienice. În plus, au susținut că, cu excepția declarației primei reclamante date în fața procurorului la 19 ianuarie 1995, nu există nicio altă probă depusă la dosar care să demonstreze că reclamantele aveau aceeași adresă și aceleași condiții de viață între 1994 și 2000 precum Petru (Dîgală) Lăcătuș și M.F.Z. Din documentele prezentate de guvern rezulta că adresa lor înregistrată în această perioadă fusese o adresă în satul Voiniceni și că, începând din 2001, condițiile lor de viață s-au îmbunătățit după mutare. În plus, nu exista nicio probă depusă la dosar potrivit căreia prima reclamantă era proprietară a unei case în satul Hădăreni la momentul producerii evenimentelor. În plus, deși prima reclamantă a

susținut că fusese forțată să părăsească satul după evenimente, ea nu a informat autoritățile cu privire la orice pretins prejudiciu pe care l-ar fi suferit. În sfârșit, reclamantele nu au depus plângeri penale și nici nu au sesizat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la presupusele acțiuni abuzive sau discriminatorii ale autorităților și ale persoanelor fizice.

2. Motivarea Curții

(a) Principii relevante

80. Curtea s-a pronunțat în mod constat că art. 3 din Convenție consacră una dintre cele mai importante valori ale societății democratice. Acesta interzice în mod absolut tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei [a se vedea, de exemplu, *Labita împotriva Italiei* (MC), nr. 26772/95, pct. 119, CEDO 2000-IV].

81. Curtea a considerat „degradante” tratamentele respective deoarece au fost de natură să provoace victimelor sentimente de teamă, chin și inferioritate în măsură să le umilească și înjosească [a se vedea, de exemplu, *Kudla împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 92, CEDO 2000-XI]. Pentru a aprecia dacă o anumită formă de tratament este „degradantă” în sensul art. 3, Curtea va ține seama dacă scopul acestuia este de a umili și înjosi persoana respectivă și dacă, în ceea ce privește consecințele, i-a afectat negativ personalitatea într-un mod incompatibil cu art. 3 (a se vedea, de exemplu, *Raninen împotriva Finlandei*, 16 decembrie 1997, pct. 55, *Culegere* 1997-VIII). Totuși, absența unui astfel de scop nu poate exclude în mod decisiv constatarea unei încălcări a art. 3 (a se vedea, de exemplu, *Peers împotriva Greciei*, nr. 28524/95, pct. 74, CEDO 2001-III).

82. Obiectul art. 8 este, în esență, acela de a apăra persoanele împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice, nu se limitează la a obliga statul să se abțină de la asemenea ingerințe. Pot exista, pe lângă acest angajament negativ fundamental, obligații pozitive inerente respectării efective a vieții private sau de familie și a domiciliului. Aceste obligații pot implica adoptarea de măsuri menite să asigure respectarea acestor drepturi, chiar și în sfera relațiilor dintre persoane (a se vedea *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, 26 martie 1985, pct. 23, Seria A nr. 91).

83. În plus, consimțământul tacit din partea autorităților unui stat contractant sau convența lor față de actele unor persoane particulare care încalcă drepturile prevăzute de Convenție ale altor persoane aflate sub jurisdicția sa poate angaja răspunderea statului în temeiul Convenției [a se vedea *Cipru împotriva Turciei* (MC), nr. 25781/94, pct. 81, CEDO 2001-IV]. Un stat poate fi tras la răspundere chiar și atunci când agenții săi acționează *ultra vires* sau contrar instrucțiunilor (a se vedea *Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 159, Seria A nr. 25).

84. Oricare ar fi abordarea analitică adoptată – obligația pozitivă sau abținerea de la ingerințe – principiile aplicabile privind justificarea în temeiul art. 8 § 2 sunt în general similare (a se vedea *Powell și Rayner împotriva Regatului Unit*, 21 februarie 1990, Seria A nr. 172). În ambele contexte, trebuie să se ia în considerare justul echilibru care trebuie păstrat între interesele concurente ale persoanei și cele ale întregii comunități.

(b) Aplicarea principiilor sus-menționate în prezenta cauză

85. Curtea observă de la bun început că argumentul guvernului întemeiat pe faptul că reclamantele nu au formulat plângeri penale și nu au sesizat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării cu privire la presupusele acțiuni abuzive sau discriminatorii ale autorităților și ale altor persoane poate constitui o excepție de neputzare a căilor de atac interne. Consideră, totuși, că argumentul este strâns legat de fondul cauzei și, prin urmare, îl va examina împreună cu fondul.

86. De asemenea, Curtea observă că reclamantele din prezenta cauză s-au constituit părți în proceduri civile care s-au încheiat printr-o sentință definitivă din 25 februarie 2005 și că, la fel ca reclamantii din cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior, au declarat apel și recurs împotriva sentinței pronunțate de Tribunalul Mureș la 12 mai 2003 [a se vedea, *a contrario*, *Costică Moldovan și alții împotriva României (dec.)*, nr. 8229/04 și alte cereri, pct. 137, 15 februarie 2011].

87. În continuare, Curtea observă că guvernul nu a acceptat argumentul potrivit căruia reclamantele împărțiseră aceeași adresă și aceleași condiții de viață precum domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș și M.F.Z. între 1994 și 2000. În această privință, observă că, din probele depuse la dosar (a se vedea supra, pct. 13), reiese că legăturile familiale dintre reclamante, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș și M.F.Z. erau puternice. În plus, în declarațiile sale scrise reiterate prezentate Curții, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș a făcut referire la reclamante ca la familia sa și a confirmat că locuiseră împreună ulterior evenimentelor. În continuare, Curtea observă că guvernul nu a contestat faptul că, între 1994 și 2001, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș și M.F.Z. locuiau în Strada Bradului nr. 5, Luduș, sau faptul că prima reclamantă a devenit soția domnului Petru (Dîgală) Lăcătuș la un moment dat, în urma evenimentelor. În plus, guvernul a admis că, în ianuarie 1995, reclamantele locuiau în Strada Bradului nr. 5. Curtea observă, de asemenea, că, în iunie 1995, prima reclamantă a deschis o afacere împreună cu M.F.Z., societatea fiind înregistrată la aceeași adresă și că, între 1996 și 2003, prima reclamantă și domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș au avut împreună patru copii, toți născuți în Luduș.

88. În consecință, deși poate accepta că prima reclamantă și fiicele sale ar fi putut fi înregistrate la adresa indicată de guvern (a se vedea supra, pct. 18), Curtea consideră că, având în vedere legăturile familiale strânse dintre ele și domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș, este rezonabil să se considere că ea și fiicele

sale împărțeau aceeași adresă și condiții de viață ca și acesta între 1994 și 2001, precum și după acea dată.

89. Curtea reamintește că a constatat deja o încălcare continuă a art. 3 și a art. 8 din Convenție în cazul domnului Petru (Dîgală) Lăcătuș și al doamnei M.F.Z., din cauza condițiilor lor de viață și a discriminării rasiale la care aceste persoane au fost supuse în mod public, prin modul în care le-au fost soluționate plângerile de diferite autorități, în urma evenimentelor din septembrie 1993 [a se vedea *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior, pct. 109 și 114]. În această privință, Curtea observă că reclamantele din prezenta cauză, precum și rudele lor, au experimentat aceleași incidente violente, au epuizat același set de proceduri civile și au împărțit aceleași condiții de viață ca urmare a acestor evenimente. În plus, din probele depuse la dosar reiese că locuința lor nu a fost reconstruită de autorități până în prezent și că programul pus în aplicare de guvern în scopul reconstruirii locuințelor romilor afectați de conflictul interetnic din septembrie 1993 continuă să fie afectat de probleme de finanțare și întârzieri.

90. În acest context, Curtea nu sesizează și guvernul nu a prezentat nicio explicație cu privire la modul în care introducerea unor proceduri penale suplimentare sau a unor proceduri de combatere a discriminării în fața Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării de către reclamante împotriva agenților statului și/sau a altor părți private le-ar fi oferit acestora o reparație imediată și efectivă pentru situația lor.

91. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu identifică niciun motiv și guvernul nu a invocat niciun argument care să o determine să se îndeparteze de hotărârea pronunțată în cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior.

92. Prin urmare, a existat o încălcare a art. 3 și a art. 8 din Convenție pentru perioada ulterioară lunii iunie 1994.

II. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 6 DIN CONVENȚIE

93. Prima reclamantă s-a plâns în nume propriu de faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție nu i-a examinat pretențiile și nu a motivat respingerea recursului său. În plus, reclamantele au susținut că durata procedurii în cadrul căreia au fost părți fusese excesivă. În sfârșit, prima reclamantă s-a plâns în numele fiicelor sale că autoritățile interne nu au executat hotărârea definitivă prin care li se acordau alocații pentru copii. Reclamantele au invocat pe fond art. 6 § 1 din Convenție, ale cărui părți relevante se citesc după cum urmează:

Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege [...].

A. Omisiunea motivării de către Înalta Curte de Casație și Justiție a respingerii recursului declarat de prima reclamantă

1. Cu privire la admisibilitate

94. Curtea observă că acest capăt de cerere formulat de prima reclamantă cu privire la omisiunea motivării de către Înalta Curte de Casație și Justiție a respingerii recursului său nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. (a) din Convenție. Constată de asemenea că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

2. Cu privire la fond

(a) Argumentele părților

95. Prima reclamantă a contestat faptul că Înalta Curtea a examinat în mod adecvat toate pretențiile sale. În continuare, a susținut că instanțele interne au apreciat în mod eronat probele și au interpretat în mod eronat dispozițiile legale aplicabile.

96. Guvernul a susținut că Înalta Curte a examinat toate motivele invocate de prima reclamantă și a motivat respingerea recursului său.

(b) Motivarea Curții

97. Curtea reamintește că unul dintre efectele art. 6 § 1 este de a impune unei „instanțe” obligația de a efectua o examinare corespunzătoare a observațiilor, argumentelor și probelor prezentate de părți, fără a aduce atingere aprecierii sale privind relevanța lor pentru hotărârea sa, având în vedere că nu i se cere Curții să examineze dacă argumentele au fost examinate corespunzător [a se vedea *Perez împotriva Franței* [(MC), nr. 47287/99, pct. 80, CEDO 2004-I, și *Buzescu împotriva României*, nr. 61302/00, pct. 63, 24 mai 2005]. Cu toate acestea, deși art. 6 § 1 obligă instanțele să își motiveze hotărârile, nu poate fi interpretat ca impunând un răspuns detaliat pentru fiecare argument [a se vedea *Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 19 aprilie 1994, pct. 59, Seria A nr. 288; și *Burg împotriva Franței* (dec.), nr. 34763/02, CEDO 2003-II]. Măsura în care se aplică obligația motivării poate varia în funcție de natura deciziei și, prin urmare, trebuie stabilită în lumina circumstanțelor cauzei (a se vedea *Ruiz Torija împotriva Spaniei*, 9 decembrie 1994, pct. 29, seria A nr. 303-A; *Hiro Balani împotriva Spaniei*, 9 decembrie 1994, pct. 27, Seria A 303-B; și *Helle împotriva Finlandei*, 19 decembrie 1997, pct. 55, *Culegere* 1997-VIII).

98. În prezenta cauză, Curtea observă că recursul declarat de prima reclamantă privea faptul că instanța inferioară nu a motivat acordarea ca despăgubiri pentru prejudiciul moral a diferitelor sume celor trei văduve

implicate în procedură și faptul că nu a acordat despăgubiri pentru prejudiciul moral copiilor săi minori care erau părți civile la proces.

99. Curtea observă că, în timp ce a examinat cererile celor trei văduve de acordare de despăgubiri morale, curtea de apel a observat în motivarea sa cu privire la M.F.Z., pe lângă motivarea folosită pentru determinarea despăgubirii morale acordate celorlalte două văduve, faptul că aceasta era sora a două persoane decedate și soția celui de-al treilea. În același timp, deși instanța menționată a examinat cererile privind alocația pentru copii formulate de prima reclamantă în numele copiilor săi, nu a abordat problema daunelor morale.

100. În această privință, Curtea observă, de asemenea, că Înalta Curte de Casație a respins recursul declarat de prima reclamantă și a confirmat hotărârea pronunțată de curtea de apel. În consecință, se pare că motivarea oferită de curtea de apel a fost adoptată printr-un proces de încorporare, indicând faptul că Înalta Curte de Casație nu avea nici un motiv să se îndepărteze de la motivarea dată de instanța inferioară și că reclamanta nu a prezentat noi observații care să influențeze calea de atac. Astfel, Curtea consideră că nu se poate susține, în circumstanțele prezentei cauze, că Înalta Curte de Casație nu a abordat esența punctelor prezentate de reclamantă pentru a examina lipsa de motivare a diferitelor sume acordate celor trei văduve cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

101. Cu toate acestea, Curtea observă că nici curtea de apel, nici Înalta Curte de Casație nu s-au pronunțat cu privire la acordarea de daune morale copiilor săi minori.

102. Având în vedere implicațiile decisive ale acestui capăt de cerere pentru acțiunea reclamantei, Curtea consideră că Înalta Curte de Casație era obligată să dea un răspuns specific și explicit. În lipsa unui asemenea răspuns, nu se poate verifica dacă Înalta Curte de Casație a omis pur și simplu să examineze conținutul cererii de acordare a unor daune morale copiilor minori sau dacă a intenționat să o respingă și, dacă aceasta era intenția sa, care erau motivele unei astfel de decizii.

103. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu este convinsă că, în speță, prima reclamantă a beneficiat de un proces echitabil.

Prin urmare, a existat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție.

B. Durata procedurilor

Cu privire la admisibilitate

(a) Argumentele părților

104. Guvernul a susținut că cea de-a treia reclamantă nu putea pretinde că este victima unei încălcări a drepturilor sale garantate de Convenție în ceea

ce privește durata procedurilor. A argumentat că, spre deosebire de mama și sora sa, aceasta nu fusese niciodată citată ca parte civilă în procedurile în fața instanțelor interne, prin urmare nu fusese parte în procedurile menționate. În plus, a susținut că durata procedurilor nu fusese nerezonabilă, luând în considerare faptul că reclamantele s-au constituit părți civile în cadrul procedurii penale abia la 16 aprilie 2002.

105. Reclamantele au contestat acest argument. Acestea au susținut că prima reclamantă s-a constituit parte civilă în procedura penală în noiembrie 1997, în timp ce restul de reclamantelor ar fi trebuit să se constituie părți civile în aceste proceduri începând cu etapa inițială a urmăririi penale, în cazul în care autoritățile și-ar fi îndeplinit obligația legală de a depune plângeri civile în numele lor ca minori. În această privință, reclamantele au susținut că procedurile au avut o durată nerezonabilă în ceea ce le privește pe toate reclamantele.

(b) Motivarea Curții

106. Curtea constată că nu este necesar să examineze dacă cea de-a treia reclamantă are calitatea de victimă, chiar presupunând că are această calitate, capătul de cerere este în orice caz inadmisibil pentru următoarele motive.

107. Curtea reamintește că, în cauze similare, a hotărât deja că perioada care trebuie luată în considerare pentru durata procedurilor începe la data la care reclamantul s-a constituit parte civilă în procedura penală (a se vedea *Csiki împotriva României*, nr. 11273/05, pct. 91, 5 iulie 2011).

108. Curtea reamintește, de asemenea, că, în ceea ce privește caracterul rezonabil al duratei procedurii, acesta trebuie evaluat în lumina circumstanțelor cauzei și cu referire la următoarele criterii: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și al autorităților competente, precum și obiectul litigiului din perspectiva reclamantului [a se vedea, printre multe altele, *Frydlender împotriva Franței* (MC), nr. 30979/96, pct. 43, CEDO 2000-VII].

109. Curtea observă că părțile nu sunt de acord cu privire la data la care reclamantele au formulat pretențiile lor civile în fața instanțelor interne. În timp ce guvernul a susținut că niciuna dintre reclamante nu se constituie parte civilă în cadrul procedurilor penale înainte de 16 aprilie 2002, reclamantele au susținut că două dintre ele ar fi trebuit să se constituie părți civile în aceste proceduri încă din etapa incipientă a urmăririi penale și că cealaltă reclamantă s-a constituit parte civilă în noiembrie 1997.

110. Deși Curtea nu poate face speculații cu privire la data la care reclamantele s-ar fi putut constitui părți civile în procedura penală, din probele disponibile la dosar reiese că prima reclamantă a declarat de două ori în fața autorităților interne că nu dorea să se constituie parte civilă în procedura penală (a se vedea supra, pct. 19 și 24). A fost citată pentru prima dată ca parte civilă în proces la 30 septembrie 2003 (a se vedea supra, pct. 30). În plus, ea și-a exprimat doar dorința de a solicita alocații pentru copii în

numele fiicelor sale minore pentru prima dată la 19 februarie 2002 (a se vedea supra, pct. 24). Deși este adevărat că cea de-a treia reclamantă nu a fost citată ca parte civilă în procedura penală, Curtea observă că curtea de apel și, ulterior, Înalta Curte de Casație au examinat cererea primei reclamante de a primi alocație pentru copii, depusă în numele acesteia.

111. În acest context și în lipsa oricăror probe suplimentare prezentate de oricare dintre părți, Curtea consideră rezonabil să concluzioneze că cele de-a doua și de-a treia reclamante s-au constituit părți civile în procedurile penale la 19 februarie 2002, în timp ce prima reclamantă li s-a alăturat la 30 septembrie 2003. În plus, procedurile s-au finalizat la 25 februarie 2005 pentru toate cele trei reclamante, ca urmare a respingerii recursului de către Înalta Curte de Casație. În consecință, Curtea consideră că perioada relevantă care trebuie luată în considerare pentru durata procedurilor a început la 19 februarie 2002 și s-a încheiat la 25 februarie 2005 pentru cele de-a doua și de-a treia reclamante, în timp ce, pentru prima reclamantă, a început la 30 septembrie 2003 și s-a încheiat la 25 februarie 2005. Prin urmare, a durat trei ani pentru trei grade de jurisdicție și, respectiv, doi ani și cinci luni pentru două grade de jurisdicție.

112. Având în vedere criteriile stabilite în jurisprudența sa pentru a aprecia caracterul rezonabil al duratei procedurilor și circumstanțele speciale ale reclamantelor în prezenta cauză, Curtea constată că durata procedurilor civile inițiate de reclamante îndeplinește cerința privind durata rezonabilă de la art. 6 § 1 din Convenție.

113. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. (a) și § 4 din Convenție.

C. Neexecutarea hotărârii prin care i se acorda celei de-a doua reclamante alocația pentru copii

Cu privire la admisibilitate

(a) Argumentele părților

114. Guvernul a susținut că prima reclamantă nu a epuizat căile de atac interne disponibile, în măsura în care nu a solicitat unui executor judecătoresc să pună în executare hotărârea prin care se acorda alocație pentru copii celei de-a doua reclamante. În consecință, nu a oferit autorităților statului oportunitatea de a o asista în executarea hotărârii menționate. Mecanismul de executare instituit prin legislația internă era atât accesibil în mod direct, cât și eficient. Guvernul a contestat argumentul reclamantelor potrivit căruia ar fi trebuit să fie scutite de la îndeplinirea cerinței de a epuiza căile de atac interne disponibile ca urmare a situației lor particulare și deoarece autoritățile dăduseră dovadă de o atitudine discriminatorie față de acestea. Guvernul a

susținut că unele dintre victimele din cadrul procedurilor interne inițiaseră proceduri de executare în fața autorităților și că în dosar nu existau probe că autoritățile de aplicare a legii manifestaseră o atitudine discriminatorie față de acestea. În sfârșit, a susținut că cea de-a treia reclamantă nu putea pretinde că este victima presupusei încălcări, întrucât nu i se acordase alocație pentru copii de către instanțele interne.

115. Reclamantele au susținut că, deși procedurile de executare aflate la dispoziția lor constituiau, în principiu, o cale de atac efectivă, situația lor specială și atitudinea discriminatorie a autorităților erau motive care le exonerau de la îndeplinirea cerinței de a epuiza căile de atac menționate. În plus, locuiau în străinătate și, spre deosebire de celelalte victime care inițiaseră proceduri de executare, nu dispuneau de aceleași mijloace financiare și de aceeași asistență juridică specializată.

(b) Motivarea Curții

116. Curtea constată că nu este necesar să examineze dacă reclamantele au epuizat căile de atac interne disponibile sau dacă cea de-a treia reclamantă avea calitatea de victimă întrucât, chiar presupunând că cele dintâi menționate au îndeplinit această cerință și că cea de-a treia reclamantă avea această calitate, capătul de cerere este în orice caz inadmisibil pentru următoarele motive.

117. Curtea reamintește că executarea unei hotărâri definitive pronunțate de orice instanță trebuie considerată ca parte integrantă din „proces” în sensul art. 6 din Convenție (a se vedea *Hornsby împotriva Greciei*, 19 martie 1997, pct. 40, *Culegere* 1997-II). Cu toate acestea, orice întârziere în executarea unei hotărâri poate fi justificată în circumstanțe deosebite (a se vedea *Burdov împotriva Rusiei*, nr. 59498/00, pct. 35, CEDO 2002-III), iar dreptul de „acces la o instanță” nu impune statului obligația de a executa fiecare hotărâre cu caracter civil fără să aibă în vedere circumstanțele deosebite ale cauzei (a se vedea *Sanglier împotriva Franței*, nr. 50342/99, pct. 39, 27 mai 2003). Curtea observă că responsabilitatea statului pentru executarea unei hotărâri împotriva unei persoane de drept privat nu depășește implicarea organismelor statului în procesul de executare. Atunci când autoritățile sunt obligate să acționeze pentru executarea unei hotărâri și nu reușesc să îndeplinească acest obiectiv, inacțiunea lor poate angaja răspunderea statului în temeiul art. 6 § 1 din Convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Cebotari și alții împotriva Moldovei*, nr. 37763/04, 37712/04, 35247/04, 35178/04 și 34350/04, pct. 39, 27 ianuarie 2009).

118. În acest caz, litigiul a fost între două părți private. În consecință, Curtea constată că este de datoria fiecărui stat să se doteze cu instrumente juridice adecvate și suficiente pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor pozitive impuse statului. Singura sarcină a Curții este să examineze dacă măsurile aplicate de autoritățile din această cauză au fost adecvate și suficiente (a se vedea *Ruianu împotriva României*, nr. 34647/97, pct. 66, 17

iunie 2003). În cauze precum aceasta, care necesită acțiuni ale unui debitor persoană privată, statul, în calitate de deținător al autorității publice, trebuie să acționeze cu diligență pentru a asista un creditor la executarea unei hotărâri (a se vedea *Fociac împotriva României*, citată anterior, pct. 70).

119. Curtea observă, în privința măsurilor de executare luate de autoritățile interne, că a fost deschis un dosar de executare de către un executor judecătoresc cu privire la respectiva hotărâre, la cererea altor victime ale evenimentelor. Totuși, reclamantele nu depuseseră nicio cerere de executare în fața executorului judecătoresc la acel moment. În plus, având în vedere că hotărârile interne deveniseră definitive, reclamantele nu formulară nicio plângere în fața autorităților sau instanțelor interne cu privire la un refuz al executorului judecătoresc de a le asista la executarea respectivei hotărâri sau cu privire la presupusa atitudine discriminatorie a autorităților în ceea ce privește executarea hotărârii. În acest context, Curtea constată că, deși instanțele interne au admis acțiunea sâtenilor prin care contestau executarea hotărârilor instanțelor interne în privința unora dintre victimele evenimentelor, din probele depuse la dosar reiese că acestea le-au respins acțiunea în ceea ce privește plata alocațiilor pentru copii (a se vedea supra, pct. 36). În plus, reclamantele nu au probat afirmația că nu aveau mijloacele financiare necesare pentru a solicita executarea hotărârii, ținând seama în special de faptul că soțul primei reclamante, domnul Petru (Dîgală) Lăcătuș, fusese el însuși parte la procedurile în fața Curții și primise o reparație echitabilă în ceea ce privește prejudiciul moral. În consecință, Curtea observă că nu există nicio probă la dosar care să sugereze că autoritățile interne nu își îndeplineseră obligația de a asista reclamantele la executarea respectivei hotărâri.

120. Curtea reamintește că deși nu este de datoria reclamantelor să furnizeze executorului judecătoresc mijloacele necesare executării unei hotărâri (a se vedea *Ruianu*, citat anterior, pct. 68), trebuie totuși să acționeze cu o anumită diligență pentru a asigura executarea acesteia (a se vedea *Topcirov*, citată anterior). În plus, este responsabilitatea reclamantelor să folosească căile legale interne disponibile sau să ceară autorităților interne să le asiste la executarea hotărârii [a se vedea *Ciprova împotriva Republicii Cehe* (dec.), nr. 33273/03, 22 martie 2005]. În sfârșit, Curtea observă că, în temeiul legislației interne, executorul judecătoresc nu a avut o obligație pozitivă de a iniția din oficiu executarea hotărârii.

121. Astfel, spre deosebire de cauzele *Ruianu*, citată anterior, și *Pini și alții împotriva României* (nr. 78028/01 și 78030/01, pct. 177, CEDO 2004-V), în care reclamantii au luat măsuri constante pentru executarea hotărârilor relevante, în prezenta cauză reclamantele nu depuseseră nicio cerere de executare în fața executorului judecătoresc, nici nu s-au plâns în fața autorităților interne că nu s-a întreprins nicio acțiune.

122. Având în vedere cele menționate anterior, Curtea consideră că în acest caz statul nu pare să fi omis să pună la dispoziția reclamantelor măsuri

adequate și suficiente pentru a asigura executarea hotărârii de către acesta, ca persoane de drept privat.

Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. (a) și § 4 din Convenție.

III. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 14 COROBORAT CU ART. 6 ȘI ART. 8 DIN CONVENȚIE ȘI CU ART. 1 DIN PROTOCOLUL NR. 1 LA CONVENȚIE

123. Reclamantele au susținut că, din cauza apartenenței etnice, au fost victime ale discriminării din partea organelor judiciare și a funcționarilor. În plus, prima reclamantă a susținut că faptul că instanțele interne nu au motivat diferența dintre despăgubirile morale acordate celor trei văduve a constituit o discriminare contrară art. 14 din Convenție, care prevede:

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de [prezenta] Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

A. Discriminarea la care reclamantele susțin că au fost supuse de către organele judiciare și de către funcționari (art. 14 coroborat cu art. 6 și art. 8 din Convenție)

1. Cu privire la admisibilitate

Lipsa calității de victimă a celei de-a treia reclamante

(i) Argumentele părților

124. Guvernul și-a reiterat argumentul potrivit căruia cea de-a treia reclamantă nu putea pretinde că este victimă a unei încălcări a drepturilor sale garantate de Convenție, întrucât, spre deosebire de mama sa și de sora sa, nu fusese niciodată citată ca parte civilă în proces de către instanțele interne, prin urmare, ea nu fusese parte în procedurile menționate. În plus, a observat că prima reclamantă și cea de-a doua reclamantă s-au constituit părți în procedură doar la 22 octombrie 2003, respectiv la 16 aprilie 2002. Prin urmare, nu puteau pretinde că au fost victime ale pretensei încălcări înainte de aceste date.

125. Reclamantele nu au prezentat observații în această privință.

(ii) Motivarea Curții

126. Curtea reamintește că a stabilit deja că cele de-a doua și de-a treia reclamante s-au constituit părți în procedură la 19 februarie 2002 și că prima

reclamantă li s-a alăturat la 30 septembrie 2003 (a se vedea supra, pct. 111). În plus, observă că nu există nicio probă depusă la dosar că reclamantele au formulat plângere penală împotriva sătenilor și a agenților de poliție sau că au fost părți în procedurile penale înainte de constituirea ca părți civile.

127. În acest context, Curtea nu poate admite argumentele guvernului potrivit cărora reclamantele nu aveau calitatea de victime în ceea ce privește încălcarea pretins suferită de acestea după 19 februarie 2002 în cazul celei de-a doua și celei de-a treia reclamante, respectiv 30 septembrie 2003 în cazul primei reclamante. Cu toate acestea, este de acord cu opinia guvernului potrivit căreia, înainte de datele menționate anterior, reclamantele nu pot pretinde că au fost victime ale încălcării drepturilor lor garantate de art. 14 din Convenție.

128. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că acest capăt de cerere al reclamantelor este inadmisibil pentru perioada anterioară datei de 19 februarie 2002 pentru cele de-a doua și de-a treia reclamante, respectiv 30 septembrie 2003 pentru prima reclamantă, în lipsa calității de victimă, și că trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 (a) și § 4 din Convenție. Cu toate acestea, consideră că excepția preliminară a guvernului trebuie respinsă pentru perioada de după 19 februarie 2002 pentru cele de-a doua și de-a treia reclamante, respectiv 30 septembrie 2003 pentru prima reclamantă.

129. În ultimul rând, Curtea observă că acest capăt de cerere al reclamantelor referitor la perioada de după datele sus-menționate (a se vedea supra, pct. 128) nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 (a) din Convenție. Constată de asemenea că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

2. Cu privire la fond

(a) Argumentele părților

130. Reclamantele au susținut că instanțele interne, în special curtea de apel, au făcut referire la ele în termeni denigratori și discriminatorii. Situația fusese deja recunoscută de Curte în hotărârile sale anterioare referitoare la evenimentele din septembrie 1993 din Hădăreni, iar constatările Curții se aplicau, de asemenea, reclamantelor din prezenta cauză.

131. Guvernul nu a fost de acord și a susținut că nici curtea de apel, nici Înalta Curte de Casație nu au făcut vreo declarație cu privire la originea etnică a reclamantelor.

(b) Motivarea Curții

132. Curtea reamintește că art. 14 completează celelalte dispoziții materiale din Convenție și protocoalele la aceasta. Art. 14 nu are o existență independentă deoarece are efecte numai în legătură cu exercitarea drepturilor și libertăților protejate prin dispozițiile respective. Deși aplicarea art. 14 nu

presupune o încălcare a respectivelor dispoziții – și în măsura aceasta este independent –, nu poate fi aplicat decât dacă faptele în cauză intră în domeniul de aplicare a uneia sau mai multor dispoziții de fond (a se vedea, printre multe altele, *Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, 28 mai 1985, pct. 71, seria A nr. 94, și *Karlheinz Schmidt împotriva Germaniei*, 18 iulie 1994, pct. 22, Seria A nr. 291-B).

133. În ceea ce privește domeniul de aplicare a garanției prevăzute în temeiul art. 14, potrivit jurisprudenței consacrate, o diferență de tratament este discriminatorie dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, și anume dacă nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit a fi realizat. Mai mult, statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere în a evalua dacă și în ce măsură diferențele în situații altfel similare justifică o diferență de tratament (a se vedea, de exemplu, *Gaygusuz împotriva Austriei*, 16 septembrie 1996, pct. 42, *Culegere* 1996-IV, și *Fretté împotriva Franței*, nr. 36515 /97, pct. 34, CEDO 2002-I).

134. Curtea constată că faptele din prezenta cauză intră în domeniul de aplicare a art. 6 și art. 8 din Convenție și că, în consecință, art. 14 este aplicabil.

135. Curtea reamintește că a constatat anterior o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 6 și art. 8 din Convenție din cauza diferenței de tratament aplicate victimelor evenimentelor din septembrie 1993. A hotărât că etnia romă a victimelor părea să fi fost decisivă pentru rezultatul procedurilor interne la care reclamantele au fost parte. În plus, decizia curții de apel, confirmată de Înalta Curte de Casație la 25 februarie 2005, de a reduce despăgubirile morale solicitate de reclamante ar fi fost motivată de remarci direct legate de originea etnică a victimelor [a se vedea *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior, pct. 139].

136. Curtea observă că reclamantele au fost parte la procedurile în fața curții de apel și Înaltei Curți de Casație.

137. În acest context, Curtea nu vede niciun motiv, iar guvernul nu a invocat niciun argument care să o determine să se îndepărteze de la hotărârea pronunțată în cauza *Moldovan și alții (nr. 2)*, citată anterior, pct. 140.

138. În consecință, a existat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 6 și art. 8 din Convenție.

B. Cu privire la presupusa discriminare la care a fost supusă prima reclamantă din cauză că instanțele interne nu au motivat diferitele cantumuri ale despăgubirii morale acordate văduvelor (art. 14 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție)

Cu privire la admisibilitate

(a) Argumentele părților

139. Guvernul a susținut că prima reclamantă a formulat această parte a capetelor sale de cerere numai după ce Curtea a decis să comunice cererea. A susținut că, în scrisorile sale din 2004 și 2006, prima reclamantă se plânse doar că fusese discriminată de instanța internă în comparație cu celelalte două văduve, după finalizarea procedurii de rezolvare pe cale amiabilă în privința hotărârii *Moldovan și alții* („soluționare pe cale amiabilă”). A susținut, de asemenea, că reclamanta nu deținuse niciun fel de bunuri în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție și că, în consecință, art. 14 nu se aplica în cazul acesteia. În plus, instanțele interne s-au bucurat de o largă marjă de apreciere atunci când au stabilit despăgubirile morale care urmau să fie acordate victimelor. În plus, numai una dintre văduve primise despăgubiri morale mai mari decât suma acordată primei reclamante și instanțele interne și-au motivat decizia în această privință.

140. Prima reclamantă a contestat acest argument.

(b) Motivarea Curții

141. Curtea constată că nu este necesar să se examineze obiecțiile guvernului, întrucât chiar dacă ar fi respinse, acest capăt de cerere este, în orice caz, inadmisibil pentru următoarele motive.

142. Curtea observă că doar M.F.Z. a primit o sumă diferită de cea acordată reclamantei de către instanțele interne cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral. În plus, reamintește că a stabilit deja că, în cadrul examinării cererilor de acordare de despăgubiri morale formulate de cele trei văduve, curtea de apel a luat act în motivarea sa referitoare la M.F.Z., pe lângă motivarea utilizată pentru a stabili despăgubirile morale acordate celorlalte două văduve, de faptul că aceasta era sora a două persoane decedate și soția celui de al-treilea (a se vedea supra, pct. 99). În plus, sentința curții de apel a fost confirmată de Înalta Curte de Casație.

143. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că instanțele interne au motivat în mod rezonabil și obiectiv tratamentul diferit aplicat pentru M.F.Z.

144. Rezultă că această parte a capătului de cerere formulat de prima reclamantă este în mod vădit nefondată și trebuie respinsă în conformitate cu art. 35 § 3 și § 4 din Convenție.

IV. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 1 DIN PROTOCOLUL NR. 1 LA CONVENȚIE

145. Invocând art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, prima reclamantă s-a plâns, în numele fiicelor sale, că autoritățile interne nu au executat hotărârea definitivă prin care li se acordau alocații pentru copii.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție prevede următoarele:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”

146. Având în vedere că acest capăt de cerere al reclamantelor este strâns legat de constatările Curții cu privire la art. 6 § 1 din Convenție (a se vedea supra, pct. 122), consideră că nu este necesar să îl examineze, nici să examineze dacă în prezenta cauză a existat vreo încălcare a dispoziției menționate [a se vedea, *mutatis mutandis*, printre altele, *Laino împotriva Italiei* (MC), nr. 33158/96, pct. 25, CEDO 1999-I, și *Albina împotriva României*, nr. 57808/00, pct. 42, 28 aprilie 2005].

V. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

147. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

148. Prima reclamantă a pretins despăgubiri materiale pentru pierderea bunurilor din locuință. Toate cele trei reclamante au pretins, de asemenea, despăgubiri materiale pentru pierderea de venituri care a rezultat din decesul concubinului și tatălui în urma evenimentelor. Pretențiile lor s-au bazat pe pretențiile formulate în fața instanțelor interne și pe constatările acestor instanțe cu privire la dreptul la alocația pentru copii.

149. Reclamantele au pretins în special următoarele sume: prima reclamantă a pretins 8 708 euro (EUR) pentru distrugerea bunurilor din locuință și pentru pierderea de venituri în urma decesului concubinului său; cea de-a doua reclamantă a pretins 1 539 EUR reprezentând alocația pentru copii, în plus față de ceea ce îi fusese acordat de instanțele interne; și ce-a dea

treia reclamantă, 3 801 EUR reprezentând alocația pentru copii despre care pretindea că ar fi trebuit să îi fie acordată de instanțele interne.

150. În continuare, reclamantele au susținut că sentimentele de frustrare și neajutorare suferite de acestea ca urmare a distrugerii casei lor și a separării de familia lor, sentimente cu care încă se confruntă și în prezent, la aproape 20 de ani de la producerea evenimentelor, impuneau acordarea unor despăgubiri morale, pentru obținerea unei reparații echitabile. În consecință, prima reclamantă a pretins 230 000 EUR, cea de-a doua reclamantă 170 000 EUR, și cea de-a treia reclamantă 100 000 EUR.

151. Pe scurt, însumând toate pretențiile de acordare de despăgubiri materiale și morale laolaltă, reclamantele au pretins următoarele sume: prima reclamantă 238 708 EUR, cea de-a doua reclamantă, 171 539 EUR, iar cea de-a treia reclamantă, 103 801 EUR.

152. Guvernul a considerat că sumele pretinse sunt excesive și nefondate.

153. Curtea reamintește că a constatat mai multe încălcări ale drepturilor garantate de Convenție ca o consecință a condițiilor de viață ale reclamantelor ca urmare a ingerinței autorităților în exercitarea drepturilor lor și a refuzului repetat al autorităților de a pune capăt încălcărilor.

154. Curtea consideră că există o legătură de cauzalitate între încălcările constatate și despăgubirile materiale pretinse de prima reclamantă pentru bunurile din locuința sa, întrucât s-a constatat că guvernul era responsabil de a nu fi pus capăt încălcării drepturilor reclamantelor, fapt care a generat condițiile de viață inacceptabile. Cu toate acestea, nu există nicio legătură între încălcările constatate și celelalte pretenții de acordare de despăgubiri materiale formulate de reclamante. În plus, Curtea consideră că, drept urmare a încălcărilor constatate, reclamantele au suferit în mod incontestabil un prejudiciu moral care nu poate fi reparat doar prin constatarea unei încălcări.

155. În consecință, având în vedere gravitatea încălcărilor Convenției ale cărei victime au fost reclamantele, în plus față de sumele deja acordate la nivel intern prin hotărârea definitivă din 25 februarie 2005, și pronunțându-se în echitate, Curtea le acordă următoarele sume: 17 000 EUR primei reclamante cu titlu de despăgubire pentru prejudiciile material și moral și 11 000 EUR fiecăreia dintre cea de-a doua și de-a treia reclamante cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă care poate fi percepută cu titlu de impozit.

B. Cheltuieli de judecată

156. Reclamantele au pretins, de asemenea, 8 540 EUR pentru cheltuielile de judecată ocazionate de procedura în fața Curții, sumă care să fie plătită direct reprezentanților acestora. Aceste sume includ 8 360 EUR reprezentând onorariile pentru cei doi avocați (la un tarif de 110 EUR pe oră), precum și cheltuieli de secretariat și de deplasare pentru unul dintre avocați, în valoare totală de 180 EUR. Reclamantele au prezentat copii ale unui bilet de tren dus-

întors în valoare de 89 de lire sterline (GBP) (aproximativ 100 EUR) între Londra și Bruxelles, pe care era scris numele unuia dintre avocați, precum și o defalcare a numărului de ore lucrate de cei doi avocați în cauză.

157. Guvernul a susținut că tariful orar perceput de reprezentanții reclamantelor și numărul de ore solicitate erau excesive, în special întrucât cauza era total lipsită de complexitate.

158. Potrivit jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care se stabilește caracterul lor real și necesar, precum și caracterul rezonabil al cuantumului acestora. În speță, având în vedere înscrisurile aflate în posesia sa și criteriile de mai sus, Curtea consideră că este rezonabil să acorde, în solidar, suma de 3 000 de euro care să acopere cheltuielile efectuate în cursul procedurii în fața Curții, care să fie plătită direct în contul bancar indicat de către reprezentanții reclamantelor.

C. Dobânzi moratorii

159. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, ÎN UNANIMITATE, CURTEA

1. *Declară* că sunt admisibile capetele de cerere în temeiul art. 3, art. 8, art. 6 § 1 și art. 14 coroborat cu art. 6 și art. 8, în măsura în care se referă la condițiile de viață ale reclamantelor după iunie 1994, la lipsa de motivare de către Înalta Curte de Casație a respingerii recursului formulat de prima reclamantă și la discriminarea la care au fost supuse reclamantele de către instanțe și de către alte autorități în cursul procedurii în care au fost parte după 19 februarie 2002 (cele de-a doua și de-a treia reclamante) și 30 septembrie 2003 (prima reclamantă) și că restul capetelor de cerere este inadmisibil;
2. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 3 și a art. 8 din Convenție;
3. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție;
4. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 6 și art. 8 din Convenție;
5. *hotărăște* că nu este necesar să se examineze plângerea formulată în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție cu privire la neexecutarea

hotărârii interne prin care se acorda celei de-a doua reclamante alocație pentru copii;

6. *hotărâște*

(a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantelor, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 17 000 EUR (șaptesprezece mii de euro) doamnei Voichița (Rostaș) Lăcătuș, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciile material și moral;

(ii) 11 000 EUR (unsprezece mii de euro) doamnei Speranța-Lămâița Rostaș, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(ii) 11 000 EUR (unsprezece mii de euro) doamnei Rada-Codruța Rostaș, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(iv) 3 000 EUR (trei mii de euro) pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, care urmează să fie plătită în contul bancar indicat de reprezentanții reclamantelor;

(b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.

7. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris, la 13 noiembrie 2012, în temeiul art. 77 § 2 și § 3 din Regulamentul Curții.

Santiago Quesada
Grefier

Josep Casadevall
Președinte